

Rəqsi oyundan sənətə çevirən ifaçı

Azərbaycan rəqqasəsi, baletmeyster və pedaqoq, səhnə quruluşçusu, Xalq artisti Əminə Dilbazi əsrarəngiz milli rəqsləri ilə qanad açaraq, doğulduğu Qazax rayonundan Bakıya, buradan isə dünyanın böyük səhnelərinə pərvaz etmiş görkəmli sənətkar olub.

Uşaq ikən Əminə xanımın gözəl rəqslərini tez-tez televiziya ekranlarından maraqla izləyirdik. Onun oynadığı “İnnabi”, “Tərəkəmə”, “Vağzalı”, “Turacı”, “Naz eləmə” rəqsləri öz ahəngdarlığı, plastikliyi ilə hər kəsi heyran edir, seyrcilərdə şən ovqat yaradırdı. Qızlarımızın onun ifalarına baxaraq, qol götürüb süzmələrini, hər bir elementi məhz Əminəsayığı göstərməyə çalışdıqlarını yaxşı xatırlayırıq.

Ona tamaşa etdikcə ilk növbədə Əfzələddin Xaqaninin “Rəqs et” rədifli qəzəli yada düşür:

**Bir ov yarasından tökülən
qan kimi qayna,**

Coşqun ürək ol,

sineyi-pərvanədə rəqs et!

Bəlkə də, Əminənin rəqqasə kimi üstünlükləri onun uşaq vaxtı idmanın yüngül atletika növü ilə məşğul olmasında nəticəsi idi. Rayonda keçirilən yarışlarda dəfələrlə birincilik qazanıb.

Bir gün oxuduğu məktəbin direktoru onu yanına çağıraraq bir ünvanə getməyi tapşırır. Əminə elə bilir ki, onu hansısa yarışa göndərlər. Tez idman paltarını geyinib deyilən ünvanə yollanır. Oraya çatanda görür ki, uşaqlar tar, kamança və nağaranın müşayiətilə rəqs edirlər. Növbə ona çatanda soruşurlar: “Hansı havaya oynayacaqsan?” Etiraz edib deyir: “Mən idmançıyam. Bura məni səhvən çağırıblar”. Lakin musiqi səslənir və Əminə məcbur olub “Obsa” adlı havanı sifariş verir. Deyirlər, axı belə rəqs yoxdur. Belə olan halda yeniyetmə qız özü sifariş etdiyi mahnını oxuyub oğlansayağı oynamağa başlayır. Bir də onda fərqi nə varır ki, zalda gülüş səsinə qulaq tutulur. Pərt halda paltosunu götürüb, var gücüylə oradan qaçır.

Amma canında rəqsə bağlı nəşə varmış ki, sonra bu sənətdən qaça bilmir. Bu yolda ilk körpü də elə təsadüfən oynadığı “Obsa”-ya görə yeni yaradılan rəqs ansamblına qəbul edilməsi olur.

Əminə Dilbazi çox keçmədən həm xalq rəqslərinin mahir ifaçısına çevrilib, həm də rəqslərə quruluş verməsi ilə fərqlənib. Onun

quruluşunda Üzeyir Hacıbəylinin musiqisi əsasında “Kolxoz çölləri” adlı ilk rəqsin ayağı sayılı olub. Həmin rəqsdə o vaxt çox məşhur olan pambıqçı Bəsti Bağirova rolunu da özü oynayıb. Üzeyir bəy ona deyib: “Balaca qız, sən istedadlısan, mənim musiqimə gözəl rəqs qurmusan. Rəqs qurmağa davam et”. Böyük bəstəkarın tapşırığı ilə onun rəqsi dövlət konsertinə salınıb. Xeyli həvəslənib və qısa müddətdə Niyazinin musiqisinə “Dağlar gözəli”, Qılman Salmanın musiqisinə isə “Alagöz” rəqslərini də qurub.

El məclislərinin birində Əminə xanımın ifası şair Əşrəf Veysəllini elə çaşa gətirmişdi ki, bədahətən ona şeir yazmışdı:

**Özü kimi göycəkmə var,
Sözü kimi çiçəkmə var,
Gözəllərdə ürəkmə var,
Gör, nə ürəklə oynayır.
Bir o qızdı, bir də bizik,
Tapşırıbdı dərdə bizi,
Qurudubdu yerdə bizi,
Göydə fələklə oynayır.**

Doğrudan da, Əminə Dilbazi oynayan da sanki yer göyə, göy yerə qovuşurdu. Onun yüksək ifaçılıq mədəniyyəti ilə yanaşı, xəlqilik ruhu və folklor təravəti dəst-xətətinin əsasını təşkil edirdi. Əminə xanım 1936–69-cu illərdə Müslüm Maqomayev adına Azərbaycan Dövlət Filarmoniyası Mahını və Rəqs Ansamblının solisti olaraq çalışıb və burada müxtəlif illərdə rəqs qrupuna rəhbərlik edib. 1957-ci ildə Moskvada

tələbə və gənclərin 6-cı ümumdünya festivalının qızıl medalını alıb.

Əminə Dilbazi 1959-cu ildə Azərbaycan Tibb İnstitutunda yaradılan “Çinar” tələbə rəqs kollektivinə, 1962–1965-ci illərdə Azərbaycan mahnı və rəqs ansamblına, 1967–68-ci illərdə isə “Sevinc” rəqs ansamblına rəhbərlik edib. Uzun illər Xoreografiya Məktəbində pedaqoji fəaliyyət göstərmiş.

Bir çox filmlərdəki rəqslər ona məxsusdur. Filarmoniyanın səhnəsində oynanılan “Dədə Qorqud”, “Azərbaycan toyu”, “Bir bağçanın gülləri” səhnə əsərlərində əsas partiyaların ifaçısı olub. Repertuarına rus, Ukrayna, özbək, ərəb rəqsləri də daxil olan Əminə Dilbazi “Leyli və Məcnun” operasında, “Arşın mal alan” və “O olmasın, bu olsun” komediyalarında da rəqslərə quruluş verib. Azərbaycan musiqili komediya teatrında, habelə osetin, özbək ansambllarında rəqsləri tamaşaya qoyub. “Ulduz”, “Yallı”, “Sevinc” film-konsertində lentə çəkilib.

Məşhur bəstəkar, Xalq artisti Cövdət Hacıyevin həyat yoldaşı, şair Mirvarid Dilbazinin doğma əmisi qızı, bəstəkar-dirijor İsmayıl Hacıyevin anası olan Əminə Dilbazinin çevrəsi bütünlüklə yaradıcı sənət adamlarından ibarət olub.

Sovet dövründə “Xalqlar dostluğu” və “Şərəf nişanı” ordenlərinə layiq görülən böyük sənətkar müstəqillik illərində “İstiqlal” ordeni ilə təltif olunub. Prezidentin fərdi təqaüdcüsü olan unudulmaz sənətkar 2010-cu ildə dünyasını dəyişib.